

سیاست‌پژوهی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در سازمان‌های دولتی استان خراسان رضوی^۱

* حمید مسعودی
** مریم اسکافی
*** غلامرضا صدیق اورعی

E-mail: Masoudi@stu.um.ac.ir

E-mail: meskafi@yahoo.com

E-mail: orace@um.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۱۰/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۴/۸

چکیده

هدف از اجرای پژوهش حاضر، سیاست‌پژوهی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت با تأکید بر سازمان‌های دولتی استان خراسان رضوی است. در سیاست‌پژوهی تحلیل بازیگران، پارامترهای ساختاری، ارزیابی پیامدهای بالقوه و در نهایت توصیه‌هایی ارائه می‌شود. در این پژوهش نیز مبتنی بر روش‌شناسی سیاست‌پژوهی، راهکارهایی ارائه شده است. فرهنگ ایثار و شهادت نیز به رایج کردن ارزش‌ها و هنجارهای بذل و بخشش تا مرتبه جان‌گفته می‌شود که جهت تدقیق روش، یافته‌ها و راهکارها، از نظر کارشناسان شاهد و ایثارگر همه سازمان‌های دولتی استان خراسان رضوی، که مسئولیت اصلی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت را برعهده دارند، سود جستیم. یافته‌های این پژوهش نشان‌دهنده این است که، اولاً، ترویج فرهنگ ایثار و شهادت از مدل زمینه، فرایند و نتیجه تبعیت کرده است. توصیه‌های سیاست‌گذاری در دو نوع اجرایی و محتوایی (۱) ارائه شده است و در نهایت مهم‌ترین راهکارها در هر بخش به مواردی همچون احیای شورای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت استان، تولید محتوای آموزشی، ترویجی و فرهنگی ایثار و شهادت، مدیریت بودجه‌های اختصاص‌یافته به ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، مشارکت سازمان‌ها با نهادهای مردمی غیردولتی اجتماعی و فرهنگی منجر شده است.

کلید واژه‌ها: ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، سیاست‌پژوهی، خراسان رضوی.

۱. مقاله مستخرج از طرح پژوهشی با عنوان «میزان عملکرد نهادهای فرهنگی، اجتماعی و سیاسی استان خراسان رضوی در حوزه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت» حمایت شده از سوی بنیاد شهید و امور ایثارگران کشور در سال ۱۳۹۳ و جهاد دانشگاهی خراسان رضوی به‌عنوان مجری طرح می‌باشد.

* دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد، نویسنده مسئول

** استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گناباد و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد

*** مربی جامعه‌شناسی و عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد

مقدمه و طرح مسأله

یکی از روش‌های استخراج بهترین راهکارها، سیاست‌پژوهی یا خط‌مشی‌پژوهی است. دولت در ایران در امور مختلف جامعه حضور پررنگی دارد و بیشتر تصمیم‌گیری‌ها در مواجهه با مسائل عمومی در سازمان‌های دولتی انجام می‌شود. عملکرد دولت نیز نشان می‌دهد که بسیاری از خط‌مشی‌ها و سیاست‌های عمومی در کشور به نتیجه مطلوب نمی‌انجامد (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۱: ۸). فرهنگ نقش مهمی در سیاست‌پژوهی و توسعه کشور دارد و یا این‌که به صورت مستقیم هدف است و یا این‌که در توسعه دیگر ابعاد به مسأله فرهنگ توجه جدی می‌شود. سازمان‌ها و دولت‌ها نیز تلاش می‌کنند سیاست‌گذاری‌های خود را مبتنی بر پژوهش‌هایی کاربردی و نه صرفاً دانشگاهی استوار سازند. بر همین اساس است که سیاست‌پژوهی وارد عرصه فرهنگ و توسعه فرهنگی شده است و ترکیب محتواسازی و اجرایی پیشنهاد می‌دهد.

اما یکی از این زمینه‌های فرهنگی مطرح در کشور ایران اسلامی، راهکارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت است. ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه، کارکردهای چندی دارد که می‌توان اهم آن را به صورت زیر عنوان کرد: با ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه، می‌توان فرهنگ فداکردن جان برای حفظ ارزش‌ها، عزت نفس بخشیدن به افراد جامعه، ایجاد هویت و هدف مشترک در میان افراد یک جامعه، همبستگی اجتماعی و ایجاد روحیه ظلم‌ستیزی و عدالت‌طلبی در جامعه را ارتقا داد (صفرزاده و محمدی، ۱۳۸۹: ۱۱).

ترویج به‌طورکلی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم و یا به شکل رودررو یا غیرحضوری انجام می‌پذیرد. ترویج حضوری همچون سخنرانی، برگزاری همایش، کنفرانس، کنگره و روضه‌خوانی، ترویجی هستند که مروج و مخاطب رو در رو باهم مواجه می‌شوند و پیام و مفهوم ارایه شده، بی‌واسطه به سمع و نظر مخاطب می‌رسد و بازخورد و بازتاب این پیام قابل مشاهده است. اما در ترویج غیرحضوری مروج، پیام و مفهوم خود را در قالب رسانه‌ای به سمع و نظر مخاطب می‌رساند. همچون کتاب، نمایشنامه، فیلم، رادیو، تلویزیون، روزنامه. در این‌گونه ترویج، پیام به شکل غیرمستقیم به مخاطب انتقال می‌یابد و امکان این‌که بازتاب نظرها و احساس‌های مخاطبان و مروجین همزمان به هم برسد، وجود ندارد (نورانی، ۱۳۸۸: ۲۳).

فرهنگ ایثار و شهادت تاکنون به روش‌های مختلفی به منصفه ترویج رسیده است و

در قالب‌های اجرای برنامه‌ها و همایش‌ها و تولید فیلم‌ها و سریال‌ها ادامه دارد. اما این‌که این برنامه‌ها تا چه حد توانسته است به ترویج فرهنگ ایثار و شهادت کمک کند، جای پژوهش دارد. بر همین مبنا، هدف اصلی این پژوهش نیز این است که با استفاده از رویکرد سیاست‌پژوهی به رایۀ توصیه‌ها و راهکارهایی همت‌گمارده شود تا دولت بتواند براساس آن، زمینه‌های ترویج مناسب ایثار و شهادت را فراهم سازد.

سؤال‌های تحقیق

سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که: *براساس الگوی سیاست‌پژوهی، جهت ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در سازمان‌های دولتی استان خراسان رضوی چه توصیه‌ها و راهکارهایی می‌توان ارائه داد؟*

- از آنجا که رویکرد پژوهش حاضر سیاست‌پژوهی است، سؤالات فرعی عبارتند از:
- ۱- ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در سازمان‌های دولتی استان خراسان رضوی چگونه برنامه‌ریزی می‌شود؟
 - ۲- مفاهیم مرتبط با ایثار و شهادت و ترویج آن در سازمان‌های دولتی استان خراسان رضوی چگونه عملیاتی شده است؟
 - ۳- توصیه‌های ترویجی - اجرایی فرهنگ ایثار و شهادت در سازمان‌های دولتی استان خراسان رضوی چیست؟
 - ۴- توصیه‌های ترویجی - محتوایی فرهنگ ایثار و شهادت در سازمان‌های دولتی استان خراسان رضوی چیست؟
 - ۵- چه راهکارهایی به‌صورت نهایی شده در زمینه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت به سازمان‌های دولتی استان خراسان رضوی ارائه شده است؟
 - ۶- براساس تحلیل یافته‌ها و نقطه نظرات کارشناسان، عملکرد سازمان‌های دولتی استان خراسان رضوی در زمینه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت چگونه است؟

چارچوب نظری یا مفهومی

۱- تعریف مفاهیم

فرهنگ ایثار و شهادت: فرهنگ شهادت، مجموعه‌ای از اعتقادات و آموزه‌هایی است که باعث شکل‌گیری روحیه شجاعت، مبارزه و جهاد در راه خدای متعال و نهایتاً کشته‌شدن در راه ایمان و عقیده است. محور اصلی این فرهنگ نیز همان شهید و

انگیزه‌های متقن و مقدسی است که او را به سمت شهادت‌طلبی سوق می‌دهد (ن.ک: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۸۱).

ترویج: ترویج در لغت به معنی رایج کردن، متداول کردن و روان کردن است. ترویج نوعی تغییر در جهت توسعه منابع انسانی است.

ترویج فرهنگ ایثار و شهادت: رایج کردن ارزش‌ها و هنجارهای بذل و بخشش تا مرتبه جان، آداب و رسوم از خودگذشتگی و جان‌فشانی شهدا و خلق‌های ایثارگران و شهدا برای توسعه اسلامی انسان‌ها، به صورت مستقیم (رودرو) یا غیرمستقیم (غیرحضور) با ایجاد تغییر ملموس در جامعه را ترویج فرهنگ ایثار و شهادت گویند (ن.ک: مسعودی، ۱۳۹۱).

سیاست پژوهی: سیاست پژوهی فرآیند انجام پژوهش، درخصوص مسأله اجتماعی مهم یا تحلیل آن مسأله به منظور ارزیابی توصیه‌های عملی، توصیه‌های معطوف به عمل، به سیاست‌گذاران برای حل مسأله است. سیاست پژوهی به کارگیری پژوهش‌های عملی در خط مشی‌گذاری است که با استفاده از این روش، مسایل اجتماعی شناسایی، اطلاعات حساس جمع‌آوری، مفاهیم و فرضیه‌ها ایجاد می‌شود و مهم‌تر از همه برای پژوهش نزد خط‌مشی‌گذاران ایجاد اعتبار می‌کند (قلی‌پور و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۰۵).

۲- مبانی نظری فرهنگ ایثار و شهادت و ابعاد آن

۲-۱- فرهنگ ایثار و شهادت

پس از پایان هشت سال دفاع مقدس، سازمان‌ها و نهادهای کشور و بالنسبه، نهادهای فرهنگی، اجتماعی و سیاسی استان خراسان رضوی، یکی از اهداف خود را در زمینه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت قرار دادند. بنابراین باری از ترویج فرهنگ شهادت بر عهده نهادهای دولتی گذاشته شده است و این سازمان‌ها در این زمینه احساس مسئولیت کرده و دولت متولی اصلی نظارت و بازخواست از این نهادها در زمینه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت است. براساس بند (د) ماده (۱۵۹) قانون برنامه سوم توسعه (همان‌طور در برنامه‌های بعد)، در تاریخ ۸۱/۱۲/۱، هیأت وزیران «آیین‌نامه طرح ترویج فرهنگ ایثار و شهادت و بزرگداشت یاد شهیدان و تجلیل از ایثارگران حماسه دفاع مقدس»، را تصویب کرد. براساس ماده ۳ آیین‌نامه مذکور، شورایی با عنوان «شورای هماهنگی و نظارت بر امر ترویج فرهنگ ایثار و شهادت» تشکیل شد که ریاست آن را وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و دبیری آن را دبیر شورای فرهنگ عمومی کشور به عهده دارد.

نگرش به شهادت و دفاع مقدس در دوران جنگ بیشتر از سنخ رویکرد حماسی عقیدتی بوده است (غیاثوند، ۱۳۸۷: ۲۱). شکل‌گیری جنگ عراق علیه ایران را می‌توان نقطه آغاز دیگری برای اثربخشی هنجارهای اسلامی در روابط بین‌الملل دانست. اگر اصلی‌ترین موضوع روابط بین‌الملل جنگ و صلح باشد، هنجارهای سیاسی انقلاب اسلامی در دوران دفاع مقدس آثار خود را بر چگونگی تعامل بازیگران در چنین فرایندی منعکس کرده است. کشورهای خاورمیانه بیش از سایر بازیگران در فرایند تعامل ایستارهای هویتی ناشی از انقلاب اسلامی ایران و دفاع مقدس قرار گرفته‌اند (پوستیچینی، ۱۳۹۱: ۴۹). از سوی دیگر، پیروزی انقلاب اسلامی، شکل‌بندی رفتار در سیاست بین‌الملل را دگرگون کرد. اندیشه‌های سیاسی جدیدی ظهور یافتند که ممکن بود زمینه‌های لازم را برای تولید و کاربرد قدرت در نظام بین‌الملل فراهم آورند. هویت مقاومت در انقلاب ایران آثار و پیامدهای خود را در اندیشه‌های سیاسی بین‌المللی به جا گذاشت. ادبیات و قالب‌های گفتمانی انقلاب ایران نه تنها خاورمیانه، بلکه حوزه نظریه‌پردازی در سیاست بین‌الملل را تحت تأثیر قرار داد (موسوی، ۲۰۰۴: ۹۸).

جامعه ایران توانست پارادایم کربلا را به‌عنوان زیرساخت شهادت‌گرایی خود شکل دهد و از این طریق در برابر موج‌های تهدید منطق‌های بین‌المللی مقاومت کند (فرزانه، ۲۰۰۷: ۸۶). در نگاه گروه‌های اجتماعی ایران، نیروهای نظامی و شبه‌نظامی توانستند دفاع مردمی را جایگزین دفاع کلاسیک کنند و از این طریق حمایت خود را در ارتباط با ضرورت‌های جنگ عادلانه در روند دفاع مقدس بیان کنند (هاتچینسون، ۲۰۰۵: ۳۱). فرهنگ شهادت‌طلبی به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین منابع قدرت نرم در بین مسلمانان محسوب می‌شود (افتخاری و شعبانی، ۱۳۸۹: ۹۹) و هم‌چنین هر اندازه که فراموشی جهاد و شهادت در جامعه اسلامی موجب ذلت مسلمانان آن جامعه می‌شود، به همان اندازه برخورداری از روحیه جهاد و شهادت، آفریننده قدرت نرم بالندگی و بازدارندگی در مقابل دشمنان را دارد (محمدی، ۱۳۸۹: ۹).

می‌توانیم ایثار و شهادت را در دو بعد دستاوردی و فرایندی در نظر بگیریم که البته بعد فرایندی بودن اهمیت بیشتری دارد. هم‌چنین ایثار و شهادت در طول هم قرار دارند. ایثار چند موضوعی و چند سطحی، ولی شهادت یگانه و حد اعلای ایثار است. این دو مفهوم که در خود؛ آگاهی، احترام و اهدا دارند، فرایند آگاهانه اهدای دارایی‌های ارزشمند خویش به یا برای دیگری، بدون توقع دستاورد این جهانی یا آن جهانی متقابل است (موسی‌پور، ۱۳۹۱: ۱۱۰). در تحلیل جامعه‌شناختی هویت ایثارگری، بسیاری از

ایثارگران به دلایل مختلف هویت خود را پنهان می‌کنند (جانعلیزاده و بازوکی‌نژاد، ۱۳۹۴: ۵۵). کنش ایثارگرانه دارای چهار بُعد ایثارگر، ایثارگیرنده، منبع ایثار و منبع دریافتی است (بخشی و بستان، ۱۳۹۳: ۵۳).

فرهنگ ایثار و شهادت در زمره ابعاد هویت دینی قرار می‌گیرد؛ چرا که، منظور از هویت دینی، میزان شناخت فرد از تعلق و ارتباطش نسبت به دینی خاص و پیامدهای ارزشی مثبتی که فرد برای این تعلق و ارتباط قایل است و سرانجام احساس خاص فرد نسبت به آن دین و نسبت به دیگرانی که مثل او رابطه‌ای مشابه با آن دین دارند، است. به بیان دیگر هویت دینی تعریف شخص از خود براساس تعلق داشتن نسبت به دینی خاص به همراه ملاحظات ارزشی و احساسی مترتب با آن است. اما هویت دینی در ایران منبعث از هویت اسلامی است و تفاوت چندانی با آن نمی‌کند، هویت اسلامی یعنی اعتقاد و التزام عملی به انجام دادن فرائض دین اسلام و نشان دادن رفتاری که فرد را از پیروان مذهب دیگر متمایز می‌سازد (ن.ک: خسروانیا، ۱۳۸۸). از این‌روی ایثار، از خود گذشتگی، مجاهدت و شهادت به‌عنوان بخشی از آموزه‌های دینی و هویت دینی کاملاً روشن‌اند.

۲-۲- ترویج و جایگاه آن در فرهنگ‌سازی ایثار و شهادت

در ترویج خوب نیز، فرستنده، پیام، گیرنده، کانال (وسیله) و بازخورد (محسنیان‌راد، ۱۳۸۵: ۳۹۳) مناسبی باید داشته باشد. در عمل ترویج نیز همچون فرآیند ارتباطی، اشاعه و انتقال پیام مدنظر است که در آن مروج، نقش فرستنده و مخاطب نقش گیرنده را بازی می‌کند. حوزه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت هم برای سهولت در امر فرهنگ‌سازی از طریق ترویج ابعاد چندگانه و شیوه‌های ارتباطی میسر است.

۲-۳- ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، رسانش نوآوری

به‌طورکلی در خصوص نحوه دخالت بشر در تغییرها و نوآوری‌ها، دو رویکرد فلسفی متفاوت قابل تشخیص وجود دارد که عبارتند از: رویکرد جبرگرایی و رویکرد ابزارگرایی (ساری و فارکیوهار، ۱۹۹۷: ۳). پذیرش نوآوری مراحل عمده‌ای دارد که عبارتند از: آگاهی، تشویق، تصمیم، اجرا و تأیید (راجرز، ۱۹۹۵: ۱۶۲).

نوآوری، ایده یا روش یا موضوعی است که از نظر فرد، جدید محسوب می‌شود. یعنی به تازگی ذهنی ایده بستگی دارد. همین تازگی است که واکنش فرد را در برابر آن تعیین می‌کند نوآوری شامل دو بخش نمادی و عملی است. لازم است فرآیند اشاعه،

این پنج ویژگی را داشته باشد: مزیت نسبی، سازگاری، پیچیدگی، آزمون‌پذیری و قابلیت مشاهده‌پذیری نتایج (هاونس و راجرز، ۱۹۶۱: ۴۵۱). یکی از عوامل مهم در اشاعه نوآوری، تصمیم نوآوری است، یعنی پاسخی است که به نوآوری داده می‌شود. کراچفیلد معتقد است نگرش‌های اشخاص، نماینده اعتقادات و سنت‌های گروه‌هایی است که شخص جزو آن محسوب می‌شود (کراچفیلد، ۱۹۶۲: ۲۳۵).

با توجه به گرایش به پذیرش ترویج که تابع سه عامل ارزیابی فایده از ترویج، انتظار فایده از ترویج و رضایت از شخص مروج (رفیع‌پور، ۱۳۷۲: ۱۰) است، ترویج فرهنگ ایثار و شهادت نیز از آن تبعیت می‌کند. در نهایت از زاویه دیگر، ترویج فرهنگ ایثار و شهادت می‌تواند در الگوی چندگانه مبتنی بر الزامات آموزشی، فرهنگ‌سازی، تسهیل‌گری ترویج، مهارت‌های ارتباطی، توسعه منابع انسانی، اقتصادی، انتقال فناوری و زیرساختی (حسینی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۵) قرار گیرد.

۲-۴- رویکرد سازمانی در امر ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

امروزه شاهد آن هستیم که مروجین فرهنگ ایثار و شهادت اعم از بنیاد شهید، بنیاد جانبازان و مستضعفان، ائمه جمعه، مساجد، بنیادحفظ آثار دفاع مقدس در امر ترویج به دلیل مسائلی همچون کاهش مقبولیت مروجین، نبود پیام جذاب، یکنواختی شیوه انتقال، بیانی بودن و نه عملی بودن ترویج، ضعف مهارت‌های ترویج، نبود بازخورد و قایل شدن تفاوت نامناسب در ترویج، با مشکلاتی روبرو هستند. رویکرد سازمانی بر آن است که به جنبه‌های سازمانی در امر ترویج بپردازد و در این بین، جنبه دولتی و خصوصی بودن نیز اهمیت پیدا می‌کند.

دولت در امر ترویج و تولید محصولات فرهنگی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، رایگان عمل کرده ولی بخش خصوصی هزینه‌های اجرا و حتی سود را در نظر می‌گیرد. از سوی دیگر در این بین اعتماد نقش مهمی را در پذیرش ترویج فرهنگ ایثار و شهادت ایفا می‌کند. مخاطبان ترویج براساس اعتماد خود به سازمان‌ها مبادرت به پذیرش نوآوری در فرهنگ ایثار و شهادت می‌کنند. هم‌چنین عملکرد سازمانی در حیطه فعالیت اصلی نیز بر ترغیب مخاطبان به اهداف ترویج فرهنگ ایثار و شهادت تأثیرگذار است.

۳- پیشینه تجربی پژوهش

ترویج فرهنگ ایثار و شهادت امروزه در بسیاری از پژوهش‌ها به چشم می‌خورد. شرح

کامل پیشینه‌ها مجال بیشتری می‌طلبید و در اینجا اشاراتی به آنها می‌شود. راهکارهای عملی ترویج و گسترش فرهنگ صداقت و شهادت در مجتمع‌های زیستی شهری (ن.ک: امان‌پور، ۱۳۸۹)، راهکارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه (ن.ک: هاشمی، ۱۳۸۹)، آسیب‌شناسی شیوه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت (ن.ک: نورانی، ۱۳۸۸)، استفاده از نهادهای آموزشی، مهم‌ترین روش ترویج فرهنگ ایثار و شهادت (ن.ک: بهمنی، ۱۳۸۹)، تشکیل هیأت‌ها و انجمن‌های مردمی برای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت (ن.ک: محمدی و صفرزاده، ۱۳۸۹)، ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در کتاب‌های درسی (ن.ک: جعفری هرنیدی و یزدخواستی، ۱۳۹۳ و شهرکی‌پور، ۱۳۹۲)، راهکارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت با تأکید بر مسجد (ن.ک: عباسپور، ۱۳۸۲)، عوامل و موانع ترویج فرهنگ شهادت (ن.ک: معدنی، ۱۳۸۳)، مسأله دفاع مقدس و هویت ملی (ن.ک: ولی‌پور، ۱۳۸۴)، ارایه مدل مبتنی بر مدیریت دانش جهت ترویج فرهنگ دفاع مقدس (ن.ک: رشید و پاشایی، ۱۳۹۱)، تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با توجه به دوران دفاع مقدس (ن.ک: علایی، ۱۳۹۰)، مؤلفه‌های اساسی گفتمان ایثار و شهادت در انقلاب اسلامی (ن.ک: غفاری هشجین و همکاران، ۱۳۸۹)، رویکرد انتقال فرهنگ ایثار و شهادت (ن.ک: تقوی، ۱۳۹۰)، استفاده از اردوی راهیان نور در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت (ن.ک: ایبا و خانی، ۱۳۹۱)، جلوه‌های ایثار را در سینمای دفاع مقدس (ن.ک: بخشی و بستان، ۱۳۹۳) از جمله پژوهش‌های مرتبط در حوزه ایثار و شهادت می‌باشند که با پژوهش حاضر مرتبط بوده و در روند انجام آن مورد استفاده قرار گرفته است.

روش تحقیق

پژوهش حاضر تنها در پی کشف، توصیف و تبیین نیست بلکه با توجه به رویکرد آینده پژوهی، می‌کوشد تا در پی شناخت و تحلیل مسائل و شناسایی آینده‌های ممکن، در نهایت به ارایه راه‌حل‌ها و سناریوهای مناسب برای مواجهه با آینده باشد. لذا، در پژوهش حاضر ضروری است تا فرآیند پژوهش اجتماعی (مطالعه کیفی با صاحب‌نظران) و تئوری برنامه‌ریزی رویه‌ای، درهم آمیزد. اینجاست که این ترکیب در قالب فرآیند سیاست‌پژوهی قابل تحقق است. از دید ماژرزاک (۱۳۷۹)، امروزه تحت عنوان سیاست‌پژوهی به نقش مستقیم تحقیق‌های اجتماعی در عرصه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی توجه می‌شود. خصوصیت‌های مهم سیاست‌پژوهی را می‌توان در مواردی

همچون، چند بُعدی بودن تحقیق، اعمال رویکرد تجربی استقرایی در تحقیق، بی‌طرفی ارزشی در تحقیق جست (غراب، ۱۳۸۱: ۳۷).

خطی‌مشی به چگونگی فرایند یا الگوی فعالیت‌ها یا تصمیم‌هایی می‌پردازد که برای جبران مشکلات عمومی، چه حقیقی و چه مجازی اتخاذ می‌شود و دارای هشت مرحله شناسایی مسأله، تحلیل خط‌مشی، ابزار خط‌مشی، مشاوره و مشورت، هماهنگی، تصمیم، کاربرد و ارزشیابی است. و در نهایت خط‌مشی پژوهی به کارگیری پژوهش‌های عملی در خط‌مشی‌گذاری عمومی بوده و با استفاده از این روش مسائل عمومی شناسایی، اطلاعات جمع‌آوری، مفاهیم و فرضیه‌ها ایجاد می‌شود (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۱: ۹).

فرآیند سیاست‌پژوهی شامل پنج مرحله عمده آماده‌سازی، مفهوم‌سازی، تحلیل تکنیکی، تحلیل توصیه‌ها و انتقال نتایج است. در اغلب پژوهش‌های خط‌مشی تلاش می‌شود به طور کامل پوشش داده شوند ولی در هر مرحله ممکن است ضعفی وجود داشته باشد (احمدی‌زهرانی، ۱۳۹۳: ۳۷). پژوهش حاضر نیز سعی کرده است از این روش‌ها استفاده کرده و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت را در قالب سیاست‌پژوهی بیان کند. روش سیاست‌پژوهی نیز نظرخواهی از متخصصان و صاحب‌نظرانی است که در این پژوهش، کارشناسان شاهد و ایثارگر سازمان‌های دولتی استان خراسان رضوی هستند.

اگرچه یکی از ابعاد سیاست‌پژوهی، بررسی رویه‌ها، سیاست‌ها و اقدامات اجرایی دستگاه‌ها است که در این پژوهش نیز این مهم دنبال شد، ولی به دلیل محرمانه بودن اطلاعات در این بخش، از تجزیه، تحلیل و تبیین این بخش از یافته‌ها معذوریم. سعی شده است قبل از این نظرخواهی، روش تحلیل ثانویه سیاست‌پژوهی، مطالعه موردی سازمان‌های مربوطه در سیاست‌پژوهی نیز انجام گیرد. به عبارت دیگر، بررسی فرایندها و رویه‌های سازمانی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در قالب نظرات کارشناسان گنجانده شده و با وضعیت واقعی سازمان‌های مربوطه تضاد و اختلاف چشم‌گیری ندارد.

تکنیک گردآوری اطلاعات

جهت گردآوری اطلاعات به طراحی یک پرسشنامه برای شناسایی و دریافت پاسخ در پنج حوزه سیاست‌پژوهی پرداختیم. حوزه تحقیق حاضر استان خراسان رضوی که پژوهش در سال ۱۳۹۳ انجام شده است. جامعه آماری کلیه کارشناسان شاهد و ایثارگر سازمان‌های دولتی استان خراسان است که تعداد آنها ۲۷ نفر - سازمان است و تمامی آنها مورد مصاحبه و دریافت نقطه نظرات قرار گرفت.

وضعیت پاسخگویان نیز نشان می‌دهد که میانگین سن آنها ۴۳ سال، سابقه کاری آنها به طور متوسط ۱۷ سال و ۸۰ درصد آنها در جبهه حضور داشته‌اند، هم‌چنین ۴۰ درصد آنها جانباز و ایثارگر بوده‌اند. از سوی دیگر ۷۰ درصد آنها در سازمان از ابتدا فعالیت فرهنگی انجام داده و بیشتر آنها نیز فعالیت خود را بر مبنای حمایت از کارمندان ایثارگر و خانواده‌های شهدا قرار داده‌اند.

یافته‌های تحقیق

براساس روش سیاست‌پژوهی و سؤالات اصلی پژوهش به رایجه یافته‌های پژوهش می‌پردازیم:

۱- آماده‌سازی اولیه چارچوب اجرایی سیاست‌پژوهی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در مسأله اصلی پژوهش این است که اولاً فرایند ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در سازمان‌ها مشخص نیست. از سوی دیگر مبنای هزینه‌کرد نیز در سازمان‌ها روشن نیست. از سوی دیگر سازمان‌ها در اجرای قانون ترویج فرهنگ ایثار و شهادت نیز با مشکلاتی روبرو هستند. در هر صورت در حال حاضر سازمان‌ها به نام ترویج فرهنگ ایثار و شهادت برنامه‌های مختلفی انجام می‌دهند به طوری که، جدول شماره (۱) نشان می‌دهد:

جدول شماره ۱: توصیف برنامه‌های مرتبط با ایثار و شهادت در سازمان‌ها

نوع فعالیت	فراوانی درصد	نوع فعالیت	فراوانی درصد
دیدارها و ملاقات حضوری	۳۰	بخش فیلم، مستند و غیره	۹.۷۴
ساخت یادبود و نماد	۳۰	چاپ کتاب	۹.۷۴
اردوها و سفرهای زیارتی، فرهنگی	۲۹	نمایشگاه کتاب	۹.۴۲
همایش	۲۶	فعالیت‌های مجازی	۸.۴۴
سخنرانی	۲۶	تهیه فیلم، مستند و غیره	۸.۴۴
مسابقه	۲۶	فعالیت علمی و پژوهشی	۸.۴۴
شب‌شعر و خاطره	۲۳	جمع کل	۷.۴۷

آن‌گونه که مشخص است دامنه اجرایی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت به ۱۳ نوع برنامه در یک سال خلاصه می‌شود. دامنه تعریف ترویج فرهنگ ایثار و شهادت به مفاهیم، فرهنگ، ایثار و شهادت وابسته است. آن‌گونه که در بخش‌های قبل این مقاله

آمده است، این مسأله مورد مذاقه قرار گرفت و مشخص شد که، ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، رایج کردن ارزش‌ها و هنجارهای بذل و بخشش تا مرتبه جان، آداب و رسوم از خودگذشتگی و جان‌فشانی شهدا و اخلاق ایثارگران و شهدا برای توسعه اسلامی انسان‌ها، به صورت مستقیم یا غیرمستقیم با ایجاد تغییر ملموس در جامعه را ترویج فرهنگ ایثار و شهادت گویند (ن.ک: مسعودی، ۱۳۹۳).

پس به طور خلاصه و براساس هشت مرحله زیر اطلاعاتی در رابطه با مسأله پژوهش گردآوری شده است، تا به طور دقیق بتوان محیط تحقیق را شناسایی کرد. این مراحل و ماهیت مرتبط با موضوع تحقیق در هشت مرحله انتخاب مسأله اجتماعی، شناسایی موضوع‌های عمده سیاستی، تحلیل پیشینه قانون‌گذاری موضوع‌های سیاستی، دنبال کردن تحقیق‌های پیشین، کسب نمودار سازمانی واحدهای سیاست‌گذاری، ترسیم مدل فرآیند سیاست‌گذاری، مصاحبه با بازیگران و ترکیب اطلاعات صورت گرفت.

۲- مفهوم‌سازی سیاست‌پژوهی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

مفهوم‌سازی سیاست‌پژوهی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت متضمن اقداماتی بوده است که سعی شد تحت نظارت و راهنمایی صاحب‌نظران و متخصصان تا حدود مناسبی صورت گیرد. مسأله اصلی پژوهش، مشکلات موجود در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت است. به طوری که این موضوع از مصاحبه‌ها استخراج و روشن شد که سازمان‌ها در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت دارای مشکلات متعدد و متنوعی هستند. براساس یافته‌های پژوهش، معضلات و مشکلات سازمان‌ها در زمینه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت به ترتیب اولویت مواردی همچون کمبود بودجه و اعتبارات مالی، نامرتب بودن ویژگی مدیر مربوطه، عدم همکاری مدیریت سازمان، ضعف دستگاه اجرایی استان، مشکلات غیرمرتبط و تأثیرگذار، عدم درک سازمانی از موضوع ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، عدم هماهنگی بین سازمانی، عدم همکاری سازمان‌های مرتبط، کمبود اعتبارات فرهنگی سازمان، خدماتی بودن سازمان و نبود زمان کافی، پررنگ نبودن ایثارگران و خانواده‌هایشان در برنامه‌های ترویج، فاصله گرفتن کارکنان و مدیران از حاضرین در جبهه، عدم انعطاف برنامه‌های سازمان در راستای ترویج فرهنگ ایثار، عدم همکاری سازمان‌ها با بنیاد شهید و امور ایثارگران، شفاف نبودن قوانین و مقررات سازمانی در زمینه ترویج، نبود نیروی متخصص و کارشناس در حوزه ایثار و شهادت در سازمان، ضعف پژوهش‌ها و فعالیت‌های علمی در حوزه ایثار و شهادت، عدم ثبات

و افراط و تفریط در امر ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، استفاده ابزاری از ارزش‌های فرهنگ و ایثار و شهادت در سازمان را شامل می‌شود.

این موارد گروه‌بندی شده و مدل زیر برای تبیین موضوع استخراج شد. این مدل تا حدود بالایی توانسته است کلیه مشکلات و معضلاتی سازمانی را تبیین کند. مشکلات در سه بخش اصلی زمینه، فرایند و نتیجه دسته‌بندی شده است و در صورتی که سیاست‌گذار تمایل به ارایه و اجرای راهکارهایی باشد، باید به این سمت حرکت کند که معضل ترویج فرهنگ ایثار و شهادت را در دسته‌های زیر جسته و برای ارایه راه‌حل‌های جبرانی اقدام کند.

شکل شماره ۱: عوامل کلیدی در زمینه، فرایند و نتیجه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

بهترین اثر مطلوب سیاست‌پژوهی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، این است که با شناسایی زمینه‌ها، فرایندها و نتایج ترویج به کاهش معضلات موجود کمک می‌کند. ضعف ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در درجه اول مربوط به نبود ساختاری منسجم برای ترویج بالاخص در فرآیند اعم از ساختار دولتی، سطحی‌نگری در برنامه، نبود مدیریت بودجه است.

تعریف پاسخگویان از ترویج فرهنگ ایثار و شهادت نیز نشان می‌دهد، مدنظر آنها بیشتر مواردی همچون، ترویج فرهنگ ایثار و شهادت یعنی ترویج مفهوم از خودگذشتگی، ترویج این فرهنگ یعنی پرداختن به معنای اصلی کلمه شهادت در جامعه، ترویج فراتر از پخش وصیت‌نامه و عکس بوده است. جایگاه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در چشم‌انداز و فرایند اجرایی سازمان‌ها نیز نشان می‌دهد که ۱۵ درصد سازمان‌ها در چشم‌انداز خود چنین مبحثی را ندارند، برخی سازمان‌ها برنامه سالیانه و

رویدادی دارند. برخی نیز تابع سازمان‌های دیگر از جمله بنیاد شهید و سپاه هستند. دیدگاه مدیران و همکاران در زمینه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در سازمان نیز نشان‌دهنده این است که از نظر ۷۰ درصد همکاران و مدیران سازمان مربوطه دیدگاه مثبتی نسبت به برنامه‌ها دارند. هرگاه مدیران خود ایثارگر بوده و یا از خانواده شهدا باشند، نظر مثبتی به برنامه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت خواهند داشت.

براساس یافته‌های پژوهش ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، موضوعی مرتبط با نگرش‌ها، برچسب‌ها، برداشت‌ها و قوانین حقوقی است و از سوی دیگر مسأله ترویج فرهنگ ایثار و شهادت اگرچه توسط سازمان‌ها صورت می‌گیرد، اما دامنه آن گسترده‌تر و در قبال مردم و حکومت نیز مؤثر است. پس از این مرحله بود که برای ارائه سیاست‌های مناسب سؤالات پژوهش به طور دقیق‌تر مشخص و در بخش‌های قبل ارایه شد. تخصص اصلی مجریان سیاست‌گذاری ترویج فرهنگ ایثار و شهادت نیز از جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، مدیریت، حقوق و مطالعات فرهنگی بوده است که در قالب تخصص‌های صاحب‌نظران ترکیب شد. بنابراین فرایند سیاست‌پژوهی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، به‌صورت تیمی و زیر نظر مشاورین مربوطه انجام گرفت.

۳- تحلیل تکنیکی فرایند ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

چهار فعالیت عمده تحلیل تکنیکی در سیاست‌پژوهی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت به‌کار برده شد. یافته‌های مربوط به این بخش نشان می‌دهد که سیاست‌گذار ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در نگاه اول باید به مشکلات فرآیندی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت بپردازد. هم‌چنین مفهوم ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، برنامه‌های ترویج، مشکلات و معضلات، حمایت‌های مالی، نگرش مدیران به ترویج، برنامه‌های مشترک و پیشنهادی ترویجی از ابعاد اصلی ارایه توصیه‌های پیشنهادی بوده است.

۴- تحلیل توصیه‌های پیشنهادی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

در این مرحله با توجه به مدل نظری شیوه‌های ترویج به ارایه راهکارها یا توصیه‌های نهایی اقدام شده است. این توصیه‌ها مبتنی بر نوع سازمان، فرایند اجرایی سازمان، سال مالی سازمان‌ها، پیامدهای بالقوه توصیه‌ها، احتمال درستی اجرای سیاست‌ها است. شایان ذکر است که سازمان‌ها در زمینه اجرای راهکارهای ترویجی به سه دسته تقسیم شده‌اند:

سازمان‌های برنزی: سازمان‌هایی که ارتباطی بین برون‌داد اجرایی آنها و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت نمی‌توانیم برقرار کنیم (۲).

سازمان‌های نقره‌ای: سازمان‌هایی که در حد میانه قرار می‌گیرند و تنها در سطح اجرا به ترویج فرهنگ ایثار و شهادت می‌پردازند (۳).

سازمان‌های طلایی: این سازمان‌ها جایگاه اصلی را در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت دارند؛ به طوری که انتظار می‌رود هم در اجرا و هم در محتوا به ترویج فرهنگ ایثار و شهادت بپردازند (۴).

برای تضمین عملی و مقبول بودن توصیه‌های مرتبط با ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، مصاحبه شوندگان، پارامترهای سازمانی اجرای هر توصیه را تحلیل کردند؛ چرا که مصاحبه‌ها به صورت ساختارمند و مبتنی بر اولویت سازمانی انجام شد. در ارایه توصیه‌ها به سه بخش، زمینه‌ای، فرایندی و نتیجه‌گرایی توصیه و هم‌چنین شیوه‌های ترویجی توجه شده است. لازم است سازمان‌ها با توجه به جایگاه خود در زمینه ترویج، منابع فرهنگی تحت اختیار و مکانیزم‌های اجرایی به اجرای این توصیه‌ها مبادرت ورزند. مقاله حاضر فضای کمتری برای شرح توصیه‌ها دارد و عنوان توصیه‌ها طوری بیان شده است که بتوان از عنوان به محتوای توصیه نیل پیدا کرد. در ادامه به توصیه‌ها پرداخته می‌شود.

جدول شماره ۲: توصیه‌های مبتنی بر سیاست پژوهی

عنوان توصیه	نوع توصیه	جایگاه توصیه در ترویج	ضریب توافق
احیای شورای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت استان	اجرایی	زمینه - فرایند	۸۰ درصد
تولید محتوای آموزشی، ترویجی و فرهنگی ایثار و شهادت	محتوایی	فرایند - نتیجه	۸۰ درصد
مدیریت بودجه‌های اختصاص یافته به ترویج فرهنگ ایثار و شهادت	محتوایی	فرایند - نتیجه	۸۰ درصد
مشارکت سازمان‌ها با نهادهای مردمی غیردولتی اجتماعی و فرهنگی	محتوایی	زمینه - فرایند	۸۰ درصد
تدوین شیوه ارتباطی سازمان‌ها با بنیاد شهید و امور ایثارگران	اجرایی	زمینه - فرایند	۷۵ درصد
برگزاری همایش مشترک بنیاد و سازمان‌های استان	اجرایی	فرایند - نتیجه	۷۰ درصد
اجرایی ساختن آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مرتبط	اجرایی	فرایند - نتیجه	۷۰ درصد
ایجاد پست سازمانی و ستاد اجرایی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت	اجرایی	زمینه - فرایند	۶۶ درصد
تدوین سیستم اطلاع‌رسانی در استان در حوزه ترویج	محتوایی	فرایند - نتیجه	۶۰ درصد
تدوین شیوه‌نامه نظارتی بر اجرای برنامه‌های ترویجی	محتوایی	فرایند - نتیجه	۶۰ درصد

بررسی محتوایی انتقادی برنامه‌های پس از جنگ و انقلاب	محتوایی	زمینه - فرآیند	۶۰ درصد
بازدید مشترک سازمان‌ها از مناطق عملیاتی جنوب و غرب	اجرایی	زمینه - فرآیند	۵۵ درصد
به‌کارگیری نیروهای مناسب با منش ایثارگری و منش شهدا	اجرایی	فرآیند - نتیجه	۵۵ درصد
بررسی تطبیقی برنامه‌های ترویج زمینه‌های فرهنگی دیگر	محتوایی	زمینه - نتیجه	۵۵ درصد
ایجاد شبکه دوستی مروجین فرهنگ ایثار و شهادت در استان	اجرایی	زمینه - فرآیند	۵۰ درصد

با توجه به جدول فوق توصیه‌ها در سه سطح نوع توصیه، جایگاه توصیه در ترویج و در نهایت ضریب توافقی آنها بین مصاحبه‌دهندگان ارایه شده است. درصد بین توصیه‌های محتوایی و اجرایی با یکدیگر برابر است. هم‌چنین براساس این‌که توصیه‌ها در زمینه است، یا در فرآیند ترویج و یا در نتیجه نیز دسته‌بندی شده و بیشتر توصیه‌ها زمینه‌ای فرایندی است. در نهایت این‌که ضریب توافقی نیز براساس قرارداد بالای ۵۰ درصد در نظر گرفته شده و از بین کلیه توصیه‌های دریافت شده، ۱۵ توصیه در نظر گرفته شده است. شایان ذکر است که برخی از توصیه‌ها مثلاً تولید محتوا به صورت کلی به تهیه کتاب و نشریه تا فیلم و سند و غیره مربوط است. برای شرح توصیه‌ها می‌توان به گزارش نهایی ارایه شده به بنیاد شهید مراجعه کرد.

۵- انتقال نتایج نهایی پژوهش

آخرین مرحله از سیاست‌پژوهی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت این است که توصیه‌ها بر اساس ضریب‌های توافقی، جایگاه آن در ترویج و نوع توصیه در قالب یک گزارش به سازمان‌های مختلفی ارایه شود. اگرچه بهترین حالت توصیه این است که در قالب طرح یا لایحه به مجلس شورای اسلامی ارایه، تا قانون موجود اصلاح شده و از حالت کلی خارج شود. این مسأله به فازهای بعدی موكول می‌شود و از نهادهای سیاستگذار انتظار می‌رود که این توصیه‌ها را در متونی با قابلیت ارایه به مجلس تهیه کنند.

اولین سازمانی که توصیه‌ها به آن ارایه شد، بنیاد شهید و امور ایثارگران استان خراسان رضوی است و این نهاد در مصاحبه‌ها به‌عنوان تنها سازمان متولی سیاست‌گذاری ترویج فرهنگ ایثار و شهادت معرفی شده است. از سوی دیگر توصیه‌ها مورد توجه شورای فرهنگ عمومی است که در این شورا، کارگروه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت قرار دارد و می‌تواند به اجرایی‌سازی توصیه‌ها اقدام کند. هم‌چنین توصیه‌ها به سازمان‌هایی که در این طرح مشارکت کردند نیز ارائه شد تا هر سازمان بنا به جایگاه

خود در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت به اجرای این توصیه پردازد. نهاد ناظر در استان نیز استانداری و سازمان بازرسی است که این توصیه‌ها به آنها نیز ارائه شد تا این که این دو نهاد در زمینه نظارت بر اجرا نیز بتوانند روند مناسبی را پیش بگیرند.

نتیجه‌گیری

حفظ و اشاعه روحیه ایثارگری و شهادت‌طلبی نه تنها در افزایش کمالات انسانی، نقش به‌سزایی ایفا می‌کند، بلکه ضامن مصونیت و حفظ جامعه در برابر اهریمنان است؛ و در این راستا ارزش‌های اسلامی نیز به‌نوعی نمود خود را بازمی‌یابند. با این وجود، هر چند در دوران شکل‌گیری انقلاب شکوهمند اسلامی و در دوران دفاع مقدس، فضای جامعه آکنده از شوق به شهادت و کشته‌شدن در راه خدا شد، از انواع روش‌ها در راستای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت بهره گرفته شد. اگرچه این برنامه‌ها دارای ضعف‌هایی بود، ولی همچنان جای خالی برخی از مسائل در این زمره احساس می‌شود.

محقق در همین راستا و با شناسایی مسأله اصلی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، بر نقش سازمان‌های دولتی در این زمینه پرداخته است. به همین منظور، وی از رویکرد سیاست‌پژوهی به موضوع نگریسته است؛ تا دستاورد پژوهش، راهکارهایی عملیاتی برای حل معضل‌های موجود در راستای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت باشد. در این راستا، اولین قدم شناسایی بسترها و عوامل تأثیرگذاری بر شکل‌گیری و گسترش ایثارگری و همچنین اخلاق مبتنی بر شهادت و ارزش‌های اسلامی است تا بر مبنای آن بتوان برای دستیابی به اهداف فوق، برنامه‌ریزی کرد.

پژوهش حاضر به دنبال آرایه راهکارهایی جهت ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در قالب ایده سیاست‌پژوهی بوده است. دو جنبه اصلی پژوهش نیز شیوه‌های فرایند اجرایی ترویج فرهنگ مبتنی بر الگوی تراوش نوآوری و هم‌چنین نوع راهکارهای سیاستی است که سرلوحه اجرای پژوهش از ابتدا قرار گرفت. جامعه متخصصین این پژوهش کلیه کارشناسان شاهد و ایثارگر مسئول در سازمان‌های استان خراسان رضوی است. سیاست‌پژوهی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در پنج مرحله آماده‌سازی، مفهوم‌سازی، تحلیل تکنیکی، تحلیل توصیه‌ها و انتقال نتایج صورت گرفت و در هر مرحله با نظر کارشناسان، ناظر طرح و راهنمایان و هیأت نظارت بنیاد شهید و امور ایثارگران به پیش برده شد.

دستاورد‌های نهایی پژوهش‌های سیاست‌پژوهی مبتنی بر یافته‌های آنها شرح داده

می‌شود. ولی با توجه به سؤالات اصلی پژوهش که مطرح شد، می‌توانیم به‌صورت خلاصه بیان کنیم که دستاورد اصلی پژوهش چه بوده است. ترویج از نظر کارشناسان بیشتر جنبه اجرایی به خود گرفته، تولید محتوای ترویجی کمتر مطمح نظر است. به طوری که در حال حاضر نیز ترویج، اجرای برنامه در نظر می‌آید. عملیاتی‌سازی مفاهیم مرتبط با ترویج فرهنگ ایثار و شهادت نیز براساس نوع برنامه‌های فرهنگی در سازمان‌ها عنوان شده است. توصیه‌های این مقاله نیز بیشتر براساس زمینه‌ها، فرایندها و نتایج ترویج فرهنگ ایثار و شهادت به دست آمده است. در هر سه بخش نیز دو نوع راهکار اجرایی و محتوایی پیشنهاد شد. از این‌روی ماتریسی از توصیه‌ها ارائه شد. در نهایت براساس یافته‌های این پژوهش برداشت سازمان‌ها از چستی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت مشخص نیست و تاکنون سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مبتنی بر ابعاد چندگانه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت به‌صورت مشخص صورت نگرفته است. اگر ترویج فرهنگ ایثار و شهادت به معنای واقعی آن بازگردانده شود، ضعف ترویج در سازمان‌ها به خوبی روشن است.

پی‌نوشت

- ۱- منظور سیاست‌هایی است که به گسترش مفاهیم، دانش و محتوا سازی می‌پردازد.
- ۲- سازمان‌هایی مانند: اداره امور مالیاتی، اداره بنیاد مسکن، اداره پست مرکزی، اداره ثبت‌اسناد و املاک استان، اداره کل میراث فرهنگی، اداره گمرکات، اداره مخابرات، اداره منابع طبیعی، سازمان آب منطقه، سازمان بیمه سلامت، سازمان پایانه مسافربری شهرداری، سازمان ثبت‌احوال، سازمان جهاد کشاورزی، سازمان صنعت معدن و تجارت، شرکت گاز، شرکت ملی فرآورده‌های نفتی.
- ۳- سازمان‌هایی مانند: استانداری، دانشگاه علوم پزشکی، دانشگاه فردوسی، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان ورزش و جوانان، شهرداری مشهد، صداوسیما استان.
- ۴- سازمان‌هایی مانند: اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، دانشگاه‌ها، سپاه امام رضا(ع)، قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق ناجا، قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق نازجا و سازمان بنیاد شهید و امور ایثارگران.

منابع

- ایبا، حمید؛ خانی، مهدی (۱۳۹۱)؛ «اثربخشی قدرت نرم برنامه‌های راهیان نور»، *دوفصلنامه مطالعات قدرت نرم*، س ۲، ش ۷، صص ۹-۲۷.
- احمدی زهرانی، مریم (۱۳۹۳)؛ «سیاست‌پژوهی: عامل موفقیت سیاست‌گذاران»، *نشریه راهبرد توسعه*، س ۱۰، ش ۳۷، صص ۳۶-۵۸.
- افتخاری، اصغر؛ شعبانی، ناصر (۱۳۸۹)؛ *قدرت نرم، نبرد نامتقارن تحلیل جنگ ۳۳ روزه حزب‌الله و جنگ ۲۲ روزه غزه*، تهران: امام صادق(ع).
- امان‌پور، سعید (۱۳۸۹)؛ *راهکارهای عملی ترویج و گسترش فرهنگ صداقت و شهادت در مجتمع‌های زیستی شهری*، «همایش ملی راه‌های ترویج و گسترش فرهنگ صداقت و شهادت در دانشگاه‌ها، مؤسسه آموزش عالی باختر».
- بخشی، حامد؛ بستان، زهرا (۱۳۹۳)؛ «تحلیل محتوای جلوه‌های ایثار و شهادت در سینمای دفاع مقدس طی سال‌های ۱۳۶۰ تا ۱۳۸۶»، *فصلنامه مطالعات ملی*، س ۱۵، ش ۱، صص ۴۷-۷۲.
- بهمنی، فرانک (۱۳۸۹)؛ *راهکارهای تقویت فرهنگ ایثار و شهادت در بین دانش‌آموزان و دانشجویان، مجموعه مقالات همایش ملی فرهنگ ایثار و شهادت*، دانشگاه زنجان.
- پوستچی‌نی، زهره (۱۳۹۱)؛ «انقلاب اسلامی ایران و برسازی هنجار سیاسی مقاومت در روابط بین‌الملل»، *فصلنامه آفاق امنیت*، س ۵، ش ۱۶، صص ۴۹-۷۶.
- تقوی، محمدرضا (۱۳۹۰)؛ «نظریه‌پردازی، پذیرش و پرورش دین: رویکردی نرم برای انتقال فرهنگ ایثار و شهادت»، *نشریه تربیت اسلامی*، س ۶، ش ۱۲، صص ۷۵-۱۰۳.
- جانعلیزاده چوب‌بستی، حیدر؛ بازوکی‌نژاد، زهرا (۱۳۹۴)؛ «تحلیل جامعه‌شناختی از پنهان‌سازی هویت ایثارگری در دانشگاه مازندران»، *فصلنامه مطالعات ملی*، س ۱۶، ش ۲، صص ۵۵-۷۱.
- جعفری‌هرندی، رضا؛ یزدخواستی، علی (۱۳۹۳)؛ «تحلیل میزان توجه به مفاهیم فرهنگ ایثار و شهادت در کتاب‌های درسی دوره آموزش عمومی»، *نشریه تربیت اسلامی*، س ۹، ش ۱۸، صص ۷۱-۹۳.
- خسروانیان، حمیدرضا (۱۳۸۸)؛ *ترسیم هویت ملی (ایرانی) در کتاب‌های درسی تاریخ متوسطه از سال ۱۳۴۳-۴ تا ۱۳۸۵-ع*، تهران: دانشگاه شهید بهشتی و بنیاد ایران‌شناسی، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد.
- دانایی‌فرد، حسن؛ شول، حسین؛ آذر، عادل (۱۳۹۱)؛ «طراحی چارچوبی برای پیشنهادیه خط‌مشی عمومی: پژوهشی ترکیبی»، *نشریه مجلس و راهبرد*، س ۱۸، ش ۶۸، صص ۷-۳۲.
- رشید، غلامعلی؛ پاشایی هولاسو، امین (۱۳۹۱)؛ «ارائه مدلی مبتنی بر مدیریت دانش جهت ترویج فرهنگ دفاع مقدس»، *نشریه پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی دانشکده علوم انسانی و قدرت نرم دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع)*، س ۲، ش ۶، صص ۲۰۵-۲۳۵.
- شهرکی‌پور، حسن (۱۳۹۲)؛ «بررسی محتوای کتب درسی دوره راهنمایی تحصیلی در گسترش فرهنگ ایثار و شهادت»، *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، س ۱۰، دوره ۲، ش ۱۰، صص ۹۷-۱۰۸.
- عباسپور، نورعلی (۱۳۸۲)؛ *ایثار و شهادت در آینه مسجد*، نشر شاهد.
- علایی، حسین (۱۳۹۰)؛ «مؤلفه‌های تأثیرگذار بر تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با توجه به تجربیات دوران دفاع مقدس»، *مجله سیاست دفاعی*، س ۱۹، ش ۷۴، صص ۹-۴۱.
- غفاری‌هشجین، زاهد؛ کشاورزشکری، عباس؛ افضلیان سلامی، موسی (۱۳۸۹)؛ «مؤلفه‌های اساسی گفتمان

- ایثار و شهادت در انقلاب اسلامی»، *مطالعات انقلاب اسلامی*، دوره ۷، ش ۲۳، صص ۱۶۵-۱۹۰.
- غیاثوند، احمد (۱۳۸۷)؛ تحلیل جامعه‌شناختی دلهره و منزلت در بین فرزندان شاهد و ایثارگر، *مجموعه مقالات همایش ملی ایثار و شهادت*، دانشگاه مازندران، صص ۲۱-۴۸.
- محسنیان‌راد، مهدی (۱۳۸۵)؛ *ارتباطات انسان (میان فردی، گروهی، جمعی)*، تهران: سروش.
- محمدی، فلاح؛ صفرزاده، مهدی (۱۳۸۹)؛ «استراتژی (راهکارهای) ترویج فرهنگ ایثار و شهادت»، *مجموعه مقالات همایش ملی فرهنگ ایثار و شهادت*، دانشگاه زنجان.
- محمدی، ی‌الله (۱۳۸۹)؛ *انقلاب اسلامی و نقش تاریخ ساز امام خمینی در تولید قدرت نرم*، پایگاه مجازی تحلیل و بررسی جنگ نرم.
- موسی‌پور، نعمت‌الله (۱۳۹۱)؛ «ترویج فرهنگ ایثار و شهادت به کمک برنامه درسی در دوره ابتدایی»، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، دوره ۵، ش ۳، صص ۱۰۳-۱۲۶.
- نورانی، حسین (۱۳۸۸)؛ *آسیب‌شناسی شیوه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت*، پایگاه اینترنتی پایداری.
- ولی‌پور زرومی، سیدحسین (۱۳۸۴)؛ *هویت ملی و دفاع مقدس، فصلنامه مطالعات ملی*، س ۶، ش ۳، صص ۹۹-۱۲۵.
- هاشمی، علی (۱۳۸۹)؛ «راهکارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت»، *مجموعه مقالات همایش ملی فرهنگ ایثار و شهادت*، دانشگاه زنجان.
- Farzaneh, Mateo Mohammad (2007), "Shi'i Ideology, Iranian Secular, Nationalism and the Iran-Iraq War (1980- 1988)", *Studies in Ethnicity and Nationalism*, Vol. 7, No.1.
- Geurts, Thei (2011); "Public Policy making the 21st Century Perspective", PP 1-60. Available at www.beinformed.com.
- Havens, A. E., & Rogers, E. M. (1961); "Adoption of hybrid corn: profitability and the interaction effect", *Rural Sociology*, 26(4), 409.
- Hutchinson, John (2005); *Nations as Zones of Conflict*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Moussavi, Ahmand Kazim (2004); *Shi'ite Ulama and Political Power*, Maryland: IBEX Publishers.
- Musai, M., Mehrara, M., & Ardakani, H. M. (2013); "Assessment of Strategic Factors of War Tourism in Iran", *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 3(1),